

ДО ДЕЯКИХ ПИТАНЬ ВИЗНАЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ЗЛОЧИННОСТІ ТА ПРОТИДІЇ ЇЇ

**ВЕПРИЦЬКИЙ Роман Сергійович - кандидат юридичних наук, здобувач
Харківського національного університету внутрішніх справ**

В статті розглядаються окремі питання визначення економічної злочинності, її різновидності – корупції та необхідності удосконалення правового регулювання відповідальності за незаконне збагачення.

Ключові слова: економіка, злочинність, корупція, відповідальність, незаконне збагачення, протидія.

У нормативних актах для позначення злочинів у сфері економіки використовується найрізноманітніша термінологія – поряд із словосполученням «злочини у сфері економіки» вживаються й інші терміни для визначення, по суті, того ж самого явища. У різних нормативно-правових актах та в юридичній літературі вживаються словосполучення «економічна злочинність», «злочинність економічної спрямованості», «злочини у сфері господарської або підприємницької діяльності», «тіньова економіка» тощо.

Безумовно, для організації ефективної протидії цьому виду злочинів необхідно чітко і конкретно визначитись, який зміст вкладається у поняття «у сфері економіки». Економіка – найважливіша суспільна сфера, у якій здійснюється діяльність, життєво необхідна для існування суспільства. Саме сфера економіки є визначальною для всіх інших сфер суспільного життя, і в цьому плані злочини у сфері економіки шкодять не тільки економічним інтересам суспільства, а зачіпають і інші галузі – соціальне

забезпечення населення, культурну й духовну сферу суспільного життя, розвиток освіти й науки, охорони здоров'я. Підтримуючи основи економіки, завдаючи збитків, злочини економічної спрямованості спричиняють зменшення надходжень до бюджету, зменшення матеріальної бази суспільства.

А. П. Закалюк визначав, що економічна діяльність завжди має матеріально-економічний інтерес, але не завжди може розумітися як корислива у новому розумінні цієї ознаки. Вона набуває ознаки протизаконної, зокрема кримінально-каранної, корисливості у разі використання суспільно неприйняттого та його вищого ступеню – суспільно небезпечного способу її задоволення (досягнення)¹.

Специфічною ознакою злочинів у сфері економіки є їх спрямування проти існуючих легальних економічних відносин. Злочинці переслідують власну економічну мету, вчиняючи злочини, спрямовані проти суспільної економіки.

О.М. Яковлев визначив, що економічні злочини – це корисливі майнові злочини, які вчиняються у сфері економіки, мають предметом посягання власність і порядок управління народним господарством та вчиняються особами, що займають соціальні позиції у структурі економіки та ви-

¹ Закалюк А.П. Курс сучасної української кримінології : Т. 2 / А.П. Закалюк. – К. : Видавничий дім „Ін-Юре”, 2007. – С. 99 (705 с.)

конують повноваження, пов'язані з цими позиціями².

Інший російський фахівець, відомий вчений-кримінолог В.В. Луньов, відзначав, що економічні злочини як частина корисливої злочинності відзначаються рисами, пов'язаними з економічними відносинами, а оскільки останні здійснюються у різних суспільних сферах виробничої, службової, інформаційної та іншої діяльності, то і злочини економічного характеру, відповідно, вчиняються у зазначених сферах³.

У сучасних умовах розбалансованості соціально-політичної ситуації, тривалого кризового стану економіки злочини в сфері економічної діяльності набули особливого поширення. Крадіжки, хабарництво, корупція, спекуляція, незаконні операції у сфері зовнішньоекономічної діяльності та інші уразили практично всі галузі економіки. Найбільш значне зростання злочинних посягань спостерігається на тих ділянках економіки, які займаються задоволенням життєво важливих потреб населення, зокрема в житлово-комунальному господарстві, у сфері охорони здоров'я, освіти, у бюджетних сферах, у тендерних закупках.

Поряд із прямим матеріальним збитком, який завдають економічні злочини, значна шкода заподіюється встановленому порядку управління економікою, ускладнюється реалізація рішень, спрямованих на нормальне функціонування всіх суб'єктів товарно-грошового обігу, а в результаті здійснюється посягання на права кожного члена суспільства.

В.П. Філонов ще в 1990 році відзначав зростання кількості примітивних, навіть вульгарних форм посягань на економічну систему, що мали відкритий, відверто-цинічний характер і не вимагають високої професійної підготовки, знання специфіки бухгалтерського обліку, технології вироб-

ництва, і ці тенденції продовжують мати місце і нині⁴.

В останні роки простежується постійна тенденція до зростання організованої злочинності, властива розкраданням в особливо великих розмірах, хабарництву і корупції. Доля таких злочинних посягань у структурі всіх інших форм злочинності за останні 5 років зросла з 5 до 10 %, і хоча відносно питомої ваги в структурі всіх інших форм частка посягань на економічну систему є порівняно невеликою, але їх роль і значення не вичерпуються лише економічним збитком – надзвичайно небезпечним є розбещуючий вплив легких грошей на поведінку різних груп населення, особливо молоді, насаджування стереотипів добування засобів для життя будь-яким, у тому числі і злочинним шляхом. Відбувається зростання кількості крадів з рейдерами, грабіжниками та іншими представниками загальнокримінальної злочинності, з одного боку, й активна взаємодія з тіньовою економікою, що створює фундамент економічної злочинності, – з іншого.

У системі економічної злочинності особливої небезпеки набуває корупція. Корупція в Україні стала фактором, який становить реальну загрозу національній безпеці і конституційному ладу.

Закон України «Про засади запобігання і протидії корупції»⁵ передбачає встановлення відповідальності за незаконне збагачення, відноситься таке діяння до корупційних. У відповідності з вимогами вищевказаного закону, Верховною Радою України було внесено ряд нових положень у розділ XVII Кримінального кодексу України⁶.

Зокрема, ст. 368-2 Кримінального кодексу України була встановлена кримі-

⁴ Філонов В.П. Актуальные проблемы современной криминологии : монография / В.П. Филонов. – Донецк : Донеччина, 1997. – С. 140 (286 с.).

⁵ Закон України «Про засади запобігання і протидії корупції». Відомості Верховної Ради України. -2011 № 40 ст. 404.

⁶ Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідності за корупційні правопорушення. Відомості Верховної Ради України. 2011 № 41 ст. 414.»

² Яковлев А.М. Социология экономической преступности : монография / А.М. Яковлев. – М., 1988. – С. 50–53 (444 с.).

³ Лунев В.В. преступность XX-го века: мировые, региональные и российские тенденции / В.В. Лунев. – М., 1997. – С. 255–257.

нальна відповідальність за незаконне збагачення, під яким розуміється одержання службовою особою неправомірної вигоди у значному розмірі або передача такої вигоди близьким родичам за відсутності ознак хабарництва. Незаконне збагачення передбачає отримання службовою особою неправомірної вигоди у значному (ч. 1 ст. 368 КК), у великому розмірі (ч. 2 ст. 368 КК) та особливо великому розмірі (ч. 3 ст. 368 КК). Положення ст. 368 Кримінального кодексу України жодним чином не розкривають зміст об'єктивних та суб'єктивних ознак цього злочину, що ускладнює застосування його норм у протидії корупції. Що таке в реальності «незаконне збагачення», порядок обчислення його розмірів з метою встановлення кримінальної кваліфікації в жодному нормативному акті не визначено. Лише в примітці до ст. 364 – 1 КК України та ст. 1 Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції» вказане розмите і неконкретне формулювання, що неправомірна вигода – це грошові кошти або інше майно, переваги, послуги, нематеріальні активи, що їх без законних на те підстав обіцяють, пропонують, надають, або одержують безоплатно чи за ціною, нижчою за мінімальну ринкову. Злочин, передбачений ст. 368 КК України буде мати місце при відсутності ознак хабарництва – отримання неправомірної вигоди за виконання в інтересах того, хто дає хабарі, чи в інтересах третьої особи будь-якої дії з використанням наданої їй влади чи службового становища. Як бачимо, правове регулювання протидії економічній злочинності потребує свого подальшого врегулювання.

Можна погодитись із пропозицією Кобець Н.В. про доцільність викладення ч. 1 ст. 368-2 Кримінального кодексу України в наступній редакції «Одержання службовою особою неправомірної вигоди у значному розмірі або передача нею такої вигоди близьким родичам за відсутності ознак вчинення дій або бездіяльність з використанням наданих їй повноважень в інтересах того, хто пере-

дає чи надає таку вигоду, або в інтересах третіх осіб»⁷.

Корупція як вид економічного злочину шкідлива з різних сторін: вона усугубляє становище бідних і малозабезпечених людей, заважає соціальному і культурному розвитку суспільства, руйнує систему державних послуг населенню, підриває довіру до влади, порушує економічні зв'язки, сприяє нездоровій конкуренції, деформує цінову політику, ринкові відносини перетворює на «базар».

Сьогодні про об'єктивну необхідність боротьби з економічною злочинністю і, перш за все, з корупцією, говорять всі: політичні діячі, законодавці, засоби масової інформації, чиновники і громадяни, а вона залишається вагомим чинником в управлінні суспільними відносинами. Необхідно поступово, але наполегливо обмежувати умови і причини, що їй сприяють, використовуючи для цього і удосконалення правової бази, включення громадських організацій в процеси протидії економічній злочинності і обмеження можливостей посадових осіб органів державної влади втручатись у приватне життя людини та в підприємницьку діяльність. Саме в цій площині, обмеженні чиновницького свавілля полягає головний напрям боротьби з корупцією.

Економічна безпека держави, суспільність має забезпечувати перш за все безпеку людини, яка полягає у відсутності будь-якого ризику для життя, здоров'я, майна і навколишнього природного середовища при звичайних умовах проживання та використання, зберігання, транспортування товарів, послуг, виконання роботи нею без будь-якої матеріальної чи моральної шкоди. Один із шляхів забезпечення економічної безпеки закладаються в протидії економічній злочинності.

⁷ Кобець Н.В. Щодо визначення незаконного збагачення, як злочину передбаченого ст. 368 – 2 КК України. Матеріали науково-практичної конференції «Кримінально-правові та кримінологічні засади протидії корупції в Україні». Харків 2013. ст. 129 (126-129).

АНОТАЦІЯ

У статті розглядаються окремі питання визначення економічної злочинності, її різновиду – корупції та необхідність вдосконалення правового регулювання відповідальності за незаконного збагачення.

Література:

1. Закалюк А.П. Курс сучасної української кримінології : Т. 2 / А.П. Закалюк. – К. : Видавничий дім „Ін-Юре”, 2007. – 705 с.
2. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідності за корупційні правопорушення. Відомості Верховної Ради України. 2011 № 41 ст. 414.»
3. Закон України «Про засади запобігання і протидії корупції». Відомості Вер-

ховної Ради України .-2011 № 40. – Ст. 404.

4. Кобець Н.В. Щодо визначення незаконного збагачення, як злочину передбаченого ст. 368 – 2 КК України. Матеріали науково-практичної конференції «Кримінально-правові та кримінологічні засади протидії корупції в Україні» . Харків 2013. ст. 129 (126-129).

5. Лунев В.В. преступность XX-го века: мировые, региональные и российские тенденции / В.В. Лунев. – М., 1997. – С. 255–257.

6. Филонов В.П. Актуальные проблемы современной криминологии : монография / В.П. Филонов. – Донецк : Донеччина, 1997. – 286 с.

7. Яковлев А.М. Социология экономической преступности : монография / А.М. Яковлев. – М., 1988. – 444 с.